

VICSAY LAJOS

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

1943.

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK

május

5. füzet

Új magyar hősök . . .

Kiknek mély álma még a jeltelen
Sír mélyén is a drága hont vigyázza,
Holt hőseink ti, messze orosz földön:
Rátok talál-e egy nemzet büszke gyásza?

Felétek hódol zászlók erdeje,
Néktek tiszteleg az élő nemzedék,
Tinéktek nyílik most minden virág,
Tirátok szórja fényét most az Ég.

Néktek szent ősök hagyták örökül
A büszke kardot s a zöldelő-babért,
S hogy szent juss, édes áldozat legyen:
Vérrel áldozni és halni a honért . . .

Ti a halálnak jég szemébe is
Kevély ösdacccal, dalolva néztetek,
S oly könnyen, mintha virág volna csak,
Áldoztátok fel szép ifjú éltetek!

Holt hőseink ti, magyar honvédek,
Tinéktek hódol most zászló és a kard,
Ó, fogadjátok el e hódolást,
S a sír mélyén is védjétek a magyart . . .

Turchányi István.

Vizsga-ünnepély.

— III. osztály számára. —

Ima

Himnusz. (Ének.)

VIZSGAI MEGNYITÓ.

(Elmondja az osztály legjobb szavalója.)

Először is meleg szívvel
Köszöntöm a vendégeket.
Foglaljanak kérem helyet,
Mert később már alig lehet.
Pedig hát most kijelentem,
Hogy hosszú lesz ám a versem,
Mivel hosszú volt az év is,
Legyen hosszú a beszéd is.

Aztán lassan, napról-napra
Nyilott, nyilott csöppnyi eszünk.
Csibét, nyusztit rajzolgattunk,
Agyagházat formált kezünk.
A számtant is megszerettük,
Megtudtuk, hogy a pengő,
Úgy szaladtak a hónapok,
Mint tavasszal a sok felhő.

Éy elején első napon
Kevés kincsünk volt még nagyon.
Azt se tudtuk mi fán terem
A torna meg az egyszeregy.
A könyvekről biz' azt hittük,
Hogy csak olyan irka-firka,
Nem hallottunk a mondatról,
Nem a téglalapú lapról,
Akárcsak a pólyásbaba:
Annyit tudtunk a világról.

Szálltak napok, hetek, havak,
Megérkezett már a nyár is,
Abbahagytuk most a munkát, —
Erre biztat a madár is,
A vizsga van már csak hátra,
Együtt vagyunk aratásra.
Hisszük, hogy az évi munkánk
Elég gazdag termést adott,
Érezzük, hogy kicsi szívünk
Sok-sok örök kincset kapott.

Jó Istenünk. Te is légy itt.
Nézd, milyen az aratásunk:
Minden, minden búzaszemért
Álázattal Téged áldunk!

(Móra László után.)

Aratásról beszéltünk, gyermekek. Máshol is aratnak nem-sokára? Mit aratnak a mi vidékünkön? Hogyan lesz a búza-növény, amit learatnak? Először is a búzát elvetik, de csak úgy azonnal? Előbb tehát mit kell csinálni a földdel? (Fölszántják.) Ki látott már szántást? Mi kell a szántáshoz? Mi húzza az ekét? Ti mivel szántottatok? Hogyan történik a szántás? Miért kell szántani vetés előtt? Amikor aztán fel van szántva a föld, lehet-e már vetni? Mit énekel a szántólegény a mezőn, munka közben? Énekeljük el most mi is azt a nótát.

Ének: Szeretnék szántani, hat ökröt hajtani...

Ezalatt azonban már a gazda el is végezte a vetést. Utána mit csinál? (Elboronálja a vetést.) Hát a boronálás hogyan történik vidékünkön? Mivel boronálnak, mi húzza a boronát? Miért kell a magot elboronálni? Ki segített már a boronálásnál közületek? Mit csináltál? Hajtottad a Pejkót? Hogy biztattad a derék lovat? Gyi te fakó, gyi te ló? Nagy munkát végzett a gazda? Mikor aztán elrövidülnek a nappalok és megindul onnan északról a hideg őszi szél, mit vár a gazda földjére? Miért kell a vetésre a hótakaró? Meddig marad hó alatt a gabona? Mikor érkezik el az aratás ideje? Miért olyan nagy ünnep nálunk az aratás? Géza tud egy költeményt is az aratásról. Mondd csak el!

ARATÁSKOR.

Alszik még a Napocska
Messze valahol.
A fecske se szállt ki még
Az eresz alól,
A hajnali szellő is
Még csak jélve leng.
Odakint a sík mezőn
Már a kasza peng.

De mikor a pacsirta
Énekelni kezd,
Az aratók kedve is
Szárnyakat ereszt,
Hét határig zengenek
A vidám dalok,
Dudorász a szellő is,
A Nap mosolyog.

Peng a kasza, dül a rend
S a kaszás után
Fürge kézzel kévét köt
Szőke, barna lány.
Imádkoznak magukban
Szívből, szótalan
Ahhoz, Kinek mireánk
Mindig gondja van.

Fölszította a Napocska
Rég a harmatot,
De a tarlón mégis sok
Drágagyöngy ragyog:
Végiglen a verejték
Gyöngye lepi el,
Azt majd csak a jó Isten
Gyűjtögeti fel!

(Móra István.)

Miért várjátok annyira a vakációt? Ki mit szeretne csinálni a nyáron? Bizony, jó is a napsütés. Erre vártunk már egész tél óta! Hát mit csinálnak ilyenkor a városban? Ott is annyi napsugarat kapnak, mint mi, itt a falun? Bizony, a nagyvárosi ember élete a magas kőházak között folyik le. Azért aztán a városi ember is alig várja, hogy kirándulhasson a szabadba. De különösen a szegény városi gyermekek, a ti pajtásaitok sínylik meg nagyon a hosszú telet, a sok szobában levést. Úgy megsápad az arcuk, mintha viaszból volna! Bizony nagy igazság van abban hogy a napfény és a tisztaság fél egészség! Mit gondoltok, hogyan segítenek ezen a városiak? Nyissátok fel Olvasókönyveteket a ...lapon! Olvassuk csak el ezt az olvasmányt!

A napsugár.

Nagy sügés-forgás volt a faluban. A kapuk előtt csoportokban álltak az emberek. Az állomás felől most kanyarodott be egy csapat iskolásfiú. Hátizsákot vagy kosarat cipelt mind-egyik. A tanító úr vezette őket. Párosával, szép rendben jöttek. Egyenesen az iskola elé igyekeztek.

— Kik ezek a gyerekek? — kérdezték egymástól a falubeliek. — Hová valók? Miért jöttek a faluba?

— Én tudom! — ugrott eléjük Fekete Jancsi. — Hallottam az iskolában. Budapesti gyerekek! Nyaralni jönnek a faluba. Az iskolában fognak lakni. Kulcsár néni már főzi is nekik az ebédet!

A nyaraló gyerekek szaporán lépegettek. Kíváncsian néztek jobbra-balra. Jókedvűen mutogatták egymásnak a sok új látnivalót. Milyen szép fehér házaeskák! Mennyi virág van a kertekben! Az ablakokban muskátli nyilik. Az udvaron itt is, ott is galambok szálldosnak. Ilyet nem láttak Pesten!

Egy öreg asszony megcsóválta a fejét és így szólt:

— Nézzétek csak, milyen sápadtak! Olyan soványak, mintha betegek volnának! Hogy is engedték el őket hazulról? Hiszen jobb nekik odahaza, abban a gyönyörű nagy városban! Én bizony nem engedném el idegenbe a gyermekemet!

— Azért jöttek, hogy a napon, meg a levegőn legyenek! — felelte Jancsi.

— Ha csak arra van szükségük, akkor jó helyre jöttek! — mondta Jancsi édesanyja. — Egész nap játszhatnak a réten. Meg is fürödhetnek a patakban. Őszre olyan barnák lesznek, mint a falusi gyerekek. Még sem ismerik majd őket odahaza!

A gyerekek arca kipirult. Örömmel jöttek a faluba. Mikor beköszöntött a nyár, a sápadt fővárosi gyerekeket vidékre viszik. Budapesten igen magasak a házak. Eltakarják egymás elől a napot. A sok gyárfkémény éjjel-nappal ontja a füstöt és elrontja a levegőt. Szegény pesti gyerekek bizony keveset vannak a napon! Éveken át rossz levegőt szívnak, azért olyan sápadtak.

Milyen máskép van az itt a falun! Mindenhová beragyog a nap. S ahol a nap süt, ott élet és egészség fakad. A virágok kinyitják színes kelyhüket. A fecskék és rigók vidám dalba kezdenek. Az egész természet kizöldül. Az emberek jókedvűen végzik munkájukat. Valami csodás erő van a nap sugarában. A napsugárban azért olyan erősek és egészségesek az emberek. A nap elpusztítja a betegségek csiráit. Áthatol a bőrön is és meggyógyítja az ember beteg testrészeit. Sok betegség ellen a napsugár a legjobb orvosság. A sápadt pesti gyerekek ezért jönnek az Isten fényes, szabad ege alá.

A nyaraló fiúk befordultak az iskola kapuján. Lerakták csomagjaikat és megpihentek az udvaron. Délután már künn

szaladgáltak a réten. A meleg napon felderült az arcuk. A jó levegőn felfrissült a lelkük is. Bebarangolták az egész vidéket. Hallgatták a madarak énekét. A mezei virágokból bokrétát kötöttek. Megfürödtek a patakban és papíros-csónakkal játszottak a vizen. Az egyik fiú sárkányt eresztett a magasba. Mind egyiknek az arca ragyogott a boldogságtól. Még Rác Feri is vígan ugrándozott. Pedig odahaza mindig szomorúan gunnyasztott társai között. Este vidám énekszóval tértek vissza az iskolába. Nagyon jó étvágyuk volt. Az utolsó falatig megették a vacsorát. Az ablakokat éjtszakára is nyitva hagyták. Mélyen és édesen aludtak. Reggelig meg se moccantak a kemény szalmazsákon.

A tanító mindig velük volt. Gondjaikat viselte és vigyázott rájuk. Nem is történt egynek se baja. Kellemesen töltötték el az egész nyarat. A falubeliek nem győzték csodálni a jókedvű gyerekeket.

— Hogy megerősödtek! Milyen piros lett az arcuk! Mintha kieserélték volna őket! — mondogatták egymásnak.

Most aztán megértették, miért viszik falura a kevésvérű, városi gyerekeket. Látták, hogy a nap a legnagyobb áldás. S milyen jó volna, ha ezt mindenki tudná! Mennyivel kevesebb volna a betegség! Milyen egészségesek lennének az emberek!

Gyerünk tehát mindnyájan a napra! Tartózkodjunk nyáron sokat a szabadban! A jó Isten ingyen adja mindenkinek a napsugarat. A nap ott ragyog reggeltől-estig a fejünk fölött. S örüljünk, hogy nekünk nem kell messzire utaznunk érte. Lám, a fővárosi gyerekek szüleiket és otthonukat is odahagyják a napsugárért.

(Sugár Béla.)

Miről szól ez az olvasmány? Miért mentek a fővárosi gyerekek faluba? Milyen jótulajdonságait ismertük meg a napsugárnak?

A meleg napon felderül az arc.

A jó levegőn felfrissül a lélek is.

Megjön tőle az étvágy.

Nincs válogatás az ételben!

Az ablakot éjtszakára is nyitva lehet hagyni.

Mélyen és édesen alszunk a friss levegőn.

Megerősödünk a nyári levegőn.

Erőt gyűjtünk a hosszú őszre és télire!

Csodás erő van a napsugárban!

A beteget is sokszor meggyógyítja!

A nap elpusztítja a betegségek csiráit.

Az emberek jókedvűen végzik munkájukat napos helyen.

A természet is megváltozik a napsütésben.

Vizsga után ti is megpróbálhatjátok, igazat mondott-e az olvasmány! Mert ez nemcsak a pesti gyermekeknek szól ám, hanem nektek is, mindenkinek, akár városban, akár falun él is!

Jöjj ki a táblához! Írd fel ezt a mondatot:

A meleg napon felderül az arc.

Mit írtál? Mi a mondat? Milyen betűvel kezdjük a mondatot? Rendszerint mit teszünk a végére? Mit állítunk ebben a mondatban? (Felderül.) Ez tehát a mondat állítmánya. Miről állítjuk azt, hogy felderül? (Az arcról.) Arc tehát az alany. Írjunk még más mondatot is a táblára.

A beteget is sokszor meggyógyítja!

Milyen mondat ez? (Felkiáltó.) Milyen írásjelet teszünk a végére? (Felkiáltó jelet.) Melyik ebben az állítmány? (Meggyógyítja.) Van-e benne alany? (Nincs.) Hogyan nevezzük az ilyen mondatot? (Hiányos mondat.) Hiányozhat-e az állítmány is? (Nem.) Ha az állítmány is hiányzik, akkor nincs értelme a mondatnak.

Mondjunk olyan mondatokat, amelyekben csak állítmány van! Villámlik. Mennydörög. Elment. Esik. Milyen szó ez: *meggyógyítja*? (Ige.) Mit fejez ki az ige? (Cselekvést, történést.) Hogyan kérdezzük az igére? (Mit csinál, mit cselekszik, mi történik?) Milyen szó ez: *arc*? (Főnév.) Mi a főnév? (Dolognak a neve.) Hányféle főnevet ismerünk? (Közös név és tulajdonnév.) Milyen név ez *arc*? Mondjatok tulajdonneveket! (Pista, Kovács, Magyarország, Budapest, Kistapolcsány, Göncölszekér.)

Írd fel a következő mondatot!

A jó levegőn felfrissül a lélek is.

Mit állítunk ebben a mondatban? (Felfrissül.) Melyik szó az alany? (Lélek.) Vedd ki a mondatból ezt a szót: *lélek*. Milyen szó? (Főnév.) Vedd ki azt: *felfrissül*! Ez milyen szó? (Ige.) Vedd ki azt: *jó*. Milyen szó ez? (Melléknév.) Mit tudunk csinálni a melléknévvel? (Fokozzuk.) Mikor fokozunk melléknévét? (Összehasonlításánál.) Fokozd ezt a melléknévet: *jó*. (Alapfok = *jó*, középfok = *jobb*, felsőfok = *legjobb*.) Mi a jele a középfoknak? (-bb) És a felsőfoknak? (-leg-).

Álljunk fel! Énekeljük el a kis méhecskéről szóló énekünket!

(*Kis méh mondja: züm, züm, züm...*)

Most pedig jól idefigyeljétek, gyerekek! Kérdezek tőletek valamit. Ki tudja megmondani mi az: egy nagy csoda van széles e világon: nincsen égen, se földön, se Magyarországon; de van minden városban, de nincsen Egerben, van minden kis vízben, de nincs a tengerben; elfér a vödörben, de nem a csöbörben; elbírja a veréb, de ló ökör egy sem. (A *v* hang.)

Jöjj ki, mondd el Vályi Nagy Géza költeményét a zöld vetésről!

ZÖLD VETÉS.

Zöld vetés, zöld vetés,
Hullámosan rengő,
Tarka, selymes, gyönyörű,
Cifra magyar kendő!

Zöld vetés, zöld vetés!
Az Isten hímezte,
Búzavirág és pipacs
Nyiladozik benne.

Zöld vetés, zöld vetés
Kihajlik az útra,
Felette szép nőtáit
Kis pacsirta fűjja.

Milyen folyó van a közelünkben? Jöjj ki, mondd el azt
a költeményt, amelyet a Tiszáról tanultál!

AMERRE A TISZA FOLYIK...

Vágyik oda az én szívem,
Amerre a Tisza folyik.
Elszáll oda ezerszer is
Napfeljöttől napnyugtáig,
Amerre a Tisza folyik.

A folyó is, a vidék is
Itt van, itt él a szívemben.
Hát még, aki édes örök
Szeretettel vár ott engem,
Amerre a Tisza folyik!

Áldja meg az Isten őket!
Az én lelkem jó anyámat,
Meg ő érte, ahol csak jár,
Azt a földet, azt a tájat:
Amerre a Tisza folyik!

(Szabolcska Mihály.)

Milyen vármegyében lakunk mi? Ki tudja megmondani,
a mi vármegyénknek mi a székhelye? Utazzunk most közsé-
günkől a vármegye székhelyére! Kezdjük el! Mindjárt köz-
ségünk határán melyik szomszédközséget találjuk? Milyen
messze van tőlünk ez a község? Mivel mérjük a távolságot?
Hány méter van egy kilométerben? Mi a jele a kilométernek?
Láttatok-e már kilométerkövet az út mentén? A mi községünk
és a szomszéd község milyen járásban van? Mi a mi járásunk
székhelye? Hogyan juthatunk el járásunk székhelyére? Melyik
út a rövidebb, az országút-e, vagy a vasút? Hol szállítanak
terhet? Melyik jobb személyszállításra? Mivel keresi meg
kenyerét községünk lakossága? Csak földművelők élnek köz-
ségünkben? Mondjatok iparosokat! A földművelő gabonáját,
az iparos áruját ki szállítja be a városba? Hogy nevezzük az
ilyen embereket? (Kereskedő.) Faluhelyen miből él a lakosság
nagyobb része? És városban, például vármegyénk székhelyén?
Mit csinál a földművelő a neki fölösleges terménnyel? Hol adja
el? Mit vesz az árán? Ki készíti a kapát, szerszámokat, ruhát,

cipőt stb.? Mit vásárol a pénzen az iparos vagy a kereskedő? Látjátok, az iparos, kereskedő a falusi néptől veszi meg a kenyérnekvalót, az aprójószágokat, egyszóval az élelmiszerek nagyrészét. Ezzel szemben a földműves, amikor fölösleges terményeit, állatait eladja a kereskedőnek, iparcikkeket vásárol. A falusi ember és a városi így kicserélik egymás javait. De a nagyobb városokban nemcsak iparosok és kereskedők élnek. Kik intézik a közös ügyeket? Tanító, orvos, jegyző, állatorvos, mérnök csaknem minden községben van, de város helyen sok van belőlük és vannak még más, ú. n. közalkalmazottak is. Ezek abból élnek, hogy az emberek ügyes-bajos dolgait intézik. Ezeket szellemi munkásoknak nevezzük. Mit gondoltok, szükség van-e papra, tanítóra, orvosra, mérnökre, egyszóval a szellemi foglalkozásúakra? Megtudjátok-e ti gyógyítani a beteget? Fel tudjátok-e pontosan mérni a földeteket? Viszont a szellemi foglalkozásúaknak mire van szüksége, ami falun terem? Így mit mondhatunk a falusi és a városi lakosságról? (Egymásra vannak utalva.) Igen, egymás nélkül nem tudnának megélni. Milyen községek vannak járásunkban? Milyen járások vannak vármegyénkben? Hol van középiskola a vármegyénkben? Kik tanulnak a középiskolákban? Hol van püspökség vármegyénkben? Hol vannak bányák vármegyénkben? Mit bányásznak e helyeken? Mire használják fel a szenet? Mivel fűtünk télen? Milyen fákat ismerünk községünk határában? Honnan hozzák községünkbe a fát, az épületfát, ami a házépítéshez szükséges? Hogyan tájékozódunk a szabadban? Merre van kelet? Nyugat? Hogyan határozzuk meg, merre van észak és dél? Hogyan nevezzük ezeket a világtájakat? Mutasd meg, merre van itt észak? Milyen irányban van tőlünk a szomszéd község? A vármegye székhelye? Hogyan tájékozódunk éjtszaka, ha csillagos az égbolt? Milyen nevezetes esemény játszódott le községünk határában? (Történelmi esemény.) Hogyan nevezzük a mi szép hazánkat? Miért kell szeretnünk szülőföldünket?

Jöjj ki, mondd el azt a költeményt, amelyet Pósa Lajos írt szülőföldjéről!

NEM MEGYEK ÉN IDEGENBE.

Nem megyek én idegenbe,
Mint a fecske, mint a gólya,
Szebb nekem a napraforgós,
Déliabos magyar róna.

Tisza mellett, Duna mellett,
Ez itt az én szülőföldem!
Árvalányhaj szép virágát
Bokrétába itt kötöttem.

Könnyáztatta temetőben
Szomorúfűz csüggő ága
Itt hajlik rá bánatosan
Szeretteim sírhalmára.

Tanultunk a hazáról is egy szép éneket. Alljatok fel, énekeljük el!

(Ének a hazáról.)

Hát azt tudjátok-e, melyik része a legszebb hazánknek? Mindenkinék ez, ahol szülőföldje van. Hogyan is mondja ezt a költő? Mondd csak el!

MI A LEGSZEBB A VILÁGON?

Szép az Alföld sík vidéke,
Azt se tudni, hol a vége.
Álmadozva betakarja
Köröskörül az ég alja.

Szép az erdő a sok fával,
Mélyén zendül sok madárdal.
Erdő alján, patak mellett
Mosolygó kék nefelejtsek.

Rajta egymást váltogatják
Rozsvetés és búzatáblák.
A pusztákon gulya, ménes,
A rét sok virággal ékes.

Szép a tenger, hogyha szelid,
Csendes vitéz hajók szelik,
De ha vihar támad rajta,
Hullámaint égig csapja.

Szép a Felföld bércevidéke:
Hegyek nyúlnak fel az égbe.
S lehet-e képzelni szebbet:
Sziklák ölén tengerszemet?

Szép az ég is fejük felett:
Báránylehős kék mennyezet.
Éjtszaka is van varázsa:
Ezer csillag ragyogása.

Mi a legszebb a világon?
Szép itt minden, mint az álom.
S aki mindezt teremtetten,
Áldott legyen Isten neve!

(P. Ábrahám Ernő.)

Pistának tíz pengője volt, amit egész éven át megtakarított. Most meglepetést akart szerezni jó édesanyjának, hiszen a nevenapja közeledett, bement egy üzletbe s mivel jól tudta, hogy édesanyjának már régen fájt a szíve egy szép fejkendőre, elhatározta, hogy megtakarított pénzén azt vesz neki. Ott szorongatta kezében a szép papír tízpengőst. Kiválasztotta a legszebb kendőt, aztán fizetett. A kendő 7 pengő és 50 fillérbe került. Mennyit kapott vissza a tíz pengősből? (Fejszámolás.) Hogyan számítjuk ki? Hogyan kapjuk meg a kivonás próbáját? Jöjj a táblához, add össze:

$$\begin{array}{r} 7 \text{ P } 50 \text{ f } + \\ 2 \text{ „ } 50 \text{ „} \\ \hline \end{array}$$

Hogyan adunk össze különböző nevű számokat? (Előbb a filléreket adjuk össze, azután a pengőket.)

Egy gazdának az ősszel termett 8 métermázsa és 75 kg burgonyája. Zsákokba rakta és 17 zsákba fért bele. Átlag hány

kg. burgonya volt egy-egy zsákban? Hogyan számoljuk ki ezt? Próbáljuk meg előbb fejből kiszámítani? Jöjj a táblához, számold ki! (A többiek helyükön, közbe-közbe a helyükön lévők folytatják a megoldást.)

$$\begin{array}{r} 875 : 17 = 51 \text{ kg} \\ -25 \\ \hline 8 \end{array}$$

Mennyi maradt? Milyen súlyegység ez a 8? Miket osztottunk? (Kilogramm.) A 8 kilogrammot hogyan osztjuk el 17 részre? Váltjuk fel dekagrammokra!

$$1 \text{ kg} = 100 \text{ dkg}$$

$$8 \text{ kg} = 8 \times 100 \text{ dkg} = 800 \text{ dkg} : 17 = 47 \text{ dkg}$$

$$\begin{array}{r} 120 \\ 1 \end{array}$$

Átlagban tehát mennyi burgonya volt egy-egy zsákban? 51 kg 47 dkg, kerekén 51 és fél kilogramm. Hogyan csináljuk meg ennek a próbáját?

Először átalakítjuk az egészet dekagrammokká.

$$\begin{array}{rcl} 1 \text{ kg} & = & 100 \text{ dkg} \\ 51 \text{ kg} & = & 51 \times 17 = 867 \text{ kg} \\ 47 \text{ dkg} \times 789 \text{ dkg} & = & 7 \text{ „ } 919 \text{ g} \\ \text{maradék} & = & 1 \text{ „} \\ \hline \text{összesen} & = & 875 \text{ kg} \end{array}$$

Jöjj ki, mérd meg ennek az asztalnak a hosszúságát!

Te pedig mérd meg a szélességét!

Milyen az asztallap felső lapja? Milyen idom? (Téglalap.)

Hogyan számítjuk ki a téglalap területét?

Hány deciméter a hosszúsága? Akkor hány deciméter fér el a hosszában?

Mennyi deciméter a szélessége? Akkor hány sor van összesen? Számold ki, mennyi ez?

Mit mondunk, mennyi tehát ennek az asztallapnak a területe?

Mivel mérjük a hosszúságot? Mérd meg a könyved hosszát! Milyen kisebb egységekre osztjuk a métert? Egy méterben hány deciméter van? A deciméterben hány centiméter van? Mutass az ujjadon egy centiméter hosszúságot! Milyen kisebb egységekre oszlik a centiméter? Hány centiméter van egy deciméterben? Hány milliméter van egy centiméterben? Egy deciméterben? És egy méterben?

Egy hektoliteres dézsából hányszor meríthetünk olyan vödörrel, amelybe 6 liter víz fér? ($100 : 6 = 16$ és marad 4.) Tehát hányszor merítjük meg a vödört és hány liter marad még a dézsában? Egy hektoliterben hány liter van? Hány deci-

liter egy liter? Egy deciliter tiszta víznek mennyi a súlya?
(Egy kilogramm.) Mi a liter jele?

(Ének az édesanyjáról.)

Jöjj ki, szavald el a zászlóról szóló költeményt!

MAGYAR ZASZLÓ.

Szeressük a hófehér színt,
Szeressük a zöldet!
Szeressük a piros vértől
Ázott magyar földet!
Mert a piros, fehér és zöld
Ősi zászlónk színe,
Benne fénylik, benne ragyog
Dicső multunk híre,
Hősök aranyshíve!

Szeressétek ezt a zászlót,
Szívből szeressétek!
Fonjatok rá hőstettekéből
Új koszorút, szépet!
Hadd lengje be dicsőséggel
Kárpát ősi ormát,
Hadd hirdesse, hogy föltámad
Szép nagy Magyarország,
Régi Magyarország!

(Móra László.)

Hol, merre vannak most vitéz honvédeink? Emlékezzünk
meg róluk is ez ünnepélyes alkalommal. Jöjj ki, mondd el
a hősekről szóló költeményed!

VIRÁGOT HOZTUNK.

Metépett országnak árva, apró népe;
Im eljött a hősök lelke közelébe.
Magyar virágból koszorút kötöttünk,
Dicsőség szobrához áldozáshoz jöttünk.
Áldozáshoz jöttünk tiszta imádsággal,
Bánatos fenyővel, harmatos virággal.

Virág illatába temettük a lelkünk,
Ez a mi hófehér imádságos lelkünk,
Ez a mi jövődönk háromszínű bokra,
Ez a mi reményünk mindig élő szobra,
Ez az áldozásunk hősök ünnepére,
Ez a mi szívünknek esküt-zúgó vére.

Virágok színében szívünk szava csendül,
Kis magyarok szíve áldást kér a mennyből,
A sírhantra áldást, a szívekbe lángot,
S örökké vezérlő magyar Miatyánkot,
Hogy tanuljunk, s tudjunk ősi földért halni,
Szép Hazánkért ha kell, életet is adni.

E szép ünnepünkön felnézünk az Égre,
 Tűnő ezredévnek örök mécsesére,
 S a drága hősök dicső lelke-fényét
 Ott látjuk csillogni, mint Hazánk reményét...
 Ó ti magyar hősök, akik éltek s haltok,
 Dicső a nevetek s legyen mindig áldott!

(Móra László után.)

Befejezésül mondd el Vörösmarty Mihály szép költeményét a hazáról, a hazaszerefeetről.

SZÓZAT.

Hazádnak rendületlenül
 Légy híve, ó magyar!
 Bölcsőd az s majdan sírod is,
 Mely ápol s eltakar.

A nagy világon e kívül
 Nincsen számodra hely;
 Áldjon vagy verjen sors keze:
 Itt élned, halnod kell!

Ez a föld, melyen annyiszor
 Apáink vére folyt;
 Ez, melyhez minden szent nevet
 Egy ezredév csatolt.

Itt küzdenek honért a hős
 Árpádnak hadai:
 Itt törtek össze rabigát
 Hunyadnak karjai.

(Ének.)

Ima.

Vizsga-ünnepély.

— IV. osztály számára. —

Ima.

Himnusz. (Ének.)

ÉVZÁRÓ ÜNNEPÉLYRE.

Isten, ki mennyből nézed ünnepünk,
 Adj ma egy tisztább szívet minékünk.
 S ki gyermek-kezünk imára teszed,
 Vezessen áldó s megáldott kezed,
 Hogy iskolánkat, ezt a négy falat,
 Melyből szent emlék minden talpalatt,
 Ugy köszöntsük ma elbúcsúzáskor,
 Mint a méh, a fákat akácnyiláskor.

Isten, ki Mennyből nézed ünnepünk,
 Add, hogy e házhoz mindig hűk legyünk!
 Hol lelkünk fogant Tégedet hinni,
 Hol szívünk dobbant hazánkban bízni,
 Hol a meséskönyv ezer meséje
 Aranyat hintett lelkünk kertjébe:
 Ettől a háztól búcsúra kelve —
 Legyen a szívünk hálával telve!

Parányi lelkünk messzire száll ma,
 De bárhova is vigye el szárnya,
 Amit itt szedtünk kis tarisznyánkba,
 Hűn megbecsüljük, nem vetjük sárba?
 Kinyitjuk sokszor imádságos-könyvünk,
 S miért oly gyakran hullott a könnyünk,
 — Megtépett, árva, édes hazánkra,
 Bánatestéken magunkba szállva
 Kérjük az Istent imás ajakkal:
 Tegyen csodát a tépett magyarral!

(Móra László.)

Mire emlékeztet bennünket a déli harangszó, gyermekek?
 (Nándorfehérvári diadal.) Ki vívta meg ezt a nagy győzelmet
 Nándorfehérvárnál? (Hunyadi János, Kapisztrán János.) Kivel
 háborúzott akkor a magyarság? Mít védelmezett akkor a ma-
 gyar? Csak önmagát? (Egész keresztény Európát.) Ki tudja
 elmondani, hogyan folyt le ez a nagyszerű ütközet?

A nándorfehérvári diadal.

Úgy félték Hunyadi Jánostól a törökök, mint a tűztől.
 Nem volt csata, amelyiken a török győzött volna, ha Hunyadi
 János állt velük szemben. Egyszer hatalmas sereggel jött a
 török császár Magyarország ellen. Azt mondotta, hogy amint
 egy Isten van az Égben, úgy egy úrnak kell lennie a földön
 is, az pedig ő lesz! Abban az időben fiatal király ült a magyar
 trónon. Megijedt hát a törökök közeledtére, hamar üzent
 Hunyadi Jánosnak:

— Menj, kedves vitézem és mentsd meg az országot! Ha
 te meg nem mented, elpusztulunk mindnyájan.

Hogyne vállalkozott volna erre Hunyadi János, hiszen ez
 minden becsületes magyar vitéz kötelessége volt. Össze is gyűj-
 tette minden vitézét. De bizony még mindig nem voltak elegenden,
 hiszen a török szultán százötvenezer emberrel, 800 ágyúval és
 300 hajóval érkezett hazánk déli végvára, Nándorfehérvár alá.
 A várat pedig Szilágyi Mihály védelmezte, mindössze hétezer

magyarral. Ekkor Hunyadi minden arany meg ezüst holmiját eladta s a pénzen katonákat toborzott. Nem sajnálta ő az aranyát, meg ezüstjét, mert hazáját azoknál is sokkal jobban szerette. De még így sem volt elég katonája. Szomorúan ült sátrában s azon törte fejét, miképpen gyűjthetne még több vitézt. Ekkor egy szelid pap jött hozzá. Kapisztrán Jánosnak hívták. Ez a ferences barát olyan szépen tudott beszélni, hogy aki egyszer hallotta szavát, az még a tűzbe is szívesen elment volna vele. Hát hogyné gyűltek volna zászlója alá most, amikor a magyar haza megmentéséről volt szó. De többről is! Hiszen a török elfoglalja Magyarországot, ugyan ki állítja meg, hogy egész Európát, az egész kereszténységet le ne igázza? Hiszen Magyarország volt akkor is egész Európa védőbástyája minden ellenség ellen.

Kapisztrán János aztán összegyűjtött seregével odaállt Hunyadi zászlója alá s így vették föl a harcot a pogány törökekkel szemben. A török azonban még így is legalább háromszor annyi volt, mint a magyar. De amit nem győztek számmal, azt pótolták lelkesedéssel. A legelső feladat az volt, hogy bejussanak a törököktől körülvelt várba és megsegítsék az östromolt várvédőket. Hunyadinak is volt valamennyi kis hajója, ezek hát megütköztek a török hajókkal s bizony nagy és véres harc után be is jutottak a vár elé, így aztán felszabadult a vár szorongatott őrsége: Hunyadi és Kapisztrán segítséget vihetek a vár hős védőjének, Szilágyi Mihálynak. Hanem a török sem hagyta magát. A török császár kiadta a parancsot az általános rohamra. Minden oldalról rávetették magukat a török janicsárok a gyenge magyar várra. Bizony, ha kétannyian lettek volna is a magyarok, az is kevés lett volna ilyen roham feltartóztatására. Az egyik bástyán már fel is jutottak a törökök a vár fokára s az egyik hatalmas török már éppen ki akarta tüzni a lófarkas török zászlót, amikor észrevette ezt egy magyar vitéz, a hős Dugonics Titusz. Elkapta a törököt s birokra kelt vele. Azonban az is legény volt ám a talpán. Nem volt mit tenni, Dugonics derékon kapta a török zászlótartót és lerántotta magával a vár fokáról a mélységbe. Látták ezt a többiek is, s ez új erőt öntött a magyarság lelkébe. Hunyadi és Kapisztrán János is ott voltak mindenhol, ahol leghevesebben tombolt a harc. Végre az lett a vége, hogy a törököt visszaverték, utána rohantak s úgy megverték, hogy még a török császár öccse is fogságukba került sok ezer fogollyal és töméntelen zsákmánnyal.

A pápa a kereszténység védőpajzsának nevezte Hunyadi és hercegi koronával akarta megajándékozni. Ezt azonban már nem érthette meg a hős Hunyadi. Pestisben néhány hét múlva meghalt. Követte őt hűséges társa, Kapisztrán is csakhamar. De a győzelem egész Európát fellelkesítette s körmeneteket tartottak a világraszóló győzelem megünneplésére.

Nem is mert hazánkra törni a török azután éppen hetven esztendeig.

Valahányszor halljátok a déli harangszót, emlékezzetek a hős Hunyadi Jánosra s azokra a derék magyar vitézekre, akik akkor is, most is – messze Oroszországban – vérüket és életüket áldozták fel a magyar hazáért. Krisztus hitéért!

Jöjj, mondd el azt a költeményt, amelyet Pósa Lajos írt a hazáról!

A HAZÁÉRT.

Isten, ki szemedet mindig nyitva tartod,
Még a féregtől sem fordítod el arcod,
Látod a jövőndőt csakúgy, mint a múltat,
Bölcs gondoskodásod soha el nem mulhat.
Nemzeteknek sorsát intézed egedbül,
Vezeted napfényen, árnyékon keresztül:
Függjön tekinteted a mi szép hazánkon,
Minden porszemére Tőled áldás szálljon!

Te tudod legjobban: drága föld ez nekünk,
Minden talpalatját megáztatta vérünk.
Őseink porából fakad itt a fűszál,
Végig a levegőn az ő sóhajuk száll.
Századok keservét hordozza a szellő,
Honfi-gyász az égen a fekete felhő,
Tisza, Duna, Sajó könnyeinkből támadt,
Ó, nagy Isten, áldd meg a mi szép hazánkat!

Melyik tája hazánknak szabadult fel legutóbb? Az egész Erdélyt visszakaptuk? Jöjj a térképhez, mutasd meg, melyik területét kaptuk vissza? Kik élnek a visszanyert erdélyi terület keleti részén? A székely népnek visszatérése nagy örömet keltett bennünk. Még mindnyájan emlékeztek arra a szeptemberre, amikor együtt örvendtünk a felszabadult székelységgel, amikor bevonuló honvédeinket fogadták! Mi volt az ünnepségs fénypontja? Hogyan fogadták országgyarapító Kormányzó Urunkat Kolozsváron? Bizony, mi is velük örültünk a viszontlátásnak! Mikor szakították el tőlünk Erdélyt? És milyen címen? Tényleg a románokat illeti meg hazánk e része? Miért nem? Kik voltak Erdély őslakói? Milyen népek laknak még Erdélyben? Ki járt már közületek Erdélyben a felszabadulás óta? Hát bizony alig telik be az ember az erdélyi táj látásával. Vegyétek elő olvasókönyveteket s nyissátok ki a . . . lapon!

Olvassuk el most azt, milyen a vihar az erdélyi havason!

Vihar a havason.

Hirtelen elszédül minden és mozdulatlanrá lesz. A havas készül a viharra. A hegyek megdermednek, gerincük feldudorodik, a szakadékok szemlátomást tágulnak.

A fák megvetik lábukat, ágaik göresösen egymásba fonódnak. A füvek mégjobban a földbe kapaszkodnak. A kemény cserfák odaszólnak egymásnak: „Az Isten legyen velünk!” A vadméhek, bogarak fejvesztetten menekülnek. A megbojdult (fölvart) hangyák mentik, ami menthető. A halak az iszapba süllyednek. Az anyamadar ijedten huzigálja csőrével kicsinyei fölé a faleveleket. Az őzek azt sem tudják, hová legyenek. A farkas ledobja nehéz zsákmányát, és úgy menekül. Az anyamedve összeszeri kicsinyei kezét: „Imádkozzatok szépen, hogy a jó Isten fordítsa el tőlünk haragját”. A csorda dübörögve száguld le a hegyoldalra. Szarvak csattognak, vér futja alá a szemeket, és tompán bögve gázolja a bokrokat. Nincs hatalom, amely meg bírná állítani. Csak a kormos, fehér bika nem mozdul a tetőn. Szembé mered a készülő viharral, kurta bömböléssel rázza szarvait, és az véres indulattól arasznyit süllyed a földbe. A pásztor nem meri bántani, és rekedten, idéetlenül a csorda után futva, elkalimpál mellette.

Hideg szél lehel át az erdőn. Éppen csak megmozdítja, nyugtalanítja a faleveleket. A felhők futása megáll, Aztán csend. Egy pillanatig. Mindössze annyi ideig, míg a haragvó Isten végignézi a világ fölött. Háta mögött a veszedelem is vak, baljós, villámtalan moraj.

A gombák kalapjukat jó erősen a fejükbe huzzák. Az odukból ijedten lesnek ki a kísértetek. Csak a kövek biznak magukban. Hirtelen nagyot dördül mintha az Isten ökle zuhant volna rá a legmagasabb szikla fejére. Alig ér le azonban az aljba, a súlyos felhők ráomlanak a havasra. A hegyek eltűnnek, mintha elsodorták volna. Vak, nyugtalan és pusztító éjtszaka lesz. A szél előrohan. A sziklák jajgatni kezdenek, az oduk fűtyülnek, a fák egymást csapkodják. A sas, amely a veszedelem szépségétől megigézve élvezi a vihar készülődését, háromszor próbál felválni a magasba, de a vihar háromszor csapja vissza a földre. Villám cikázik végig az égen, és fényénél látni lehet, hogy a szénásszekér feldőlt, gazdája pedig átkozódva rázza a háromágú vészvillát. A sas borzadva fordítja félre a fejét.

— Megint az ember miatt!

Minden baj a világon az ember miatt van. Jól tudja. Gyors, szaggyalott csattanások rázzák meg a mindenséget, mintha Isten szólott volna:

— Hát ezért teremtettelek?!... Rajta!

És felbódul a vihar. Megzeng az ég, megrendül a föld. Sűrű villámok járják keresztül-kasul, és szüntelen a dörgés.

Az eső omlik. Lélekzetet sem vesz a vihar, csak ontja a tüzet, vizet, tarol, zuz, füstöl, nyög és sivit. Recseg, ropog a föld. Sudárimagas fenyőszálak fordulnak ki tövestől, vagy a lábukon törnek darabokra, becsapó villámtól lánggra lobbannak. Az égő erdőre vörös vízfonalak hullanak a felhőkből, mint a vér. Szenved és retteg minden élő. Tombol, rombol az égiháború. Minden élő felfohászkodik, könyörög a maga nyelvén:

— Fáradj ki vihar, könyörülj Isten!

De még sötétebb, még borzasztóbb az örök harag napja.

— Csak egy kis világosságot! — szomjuhozza minden.

Az általános kétségbeesésben csak a földhöz nyomott, remegő, finom, kicsi özek nyugodtak, és — ki hitte volna — nem magukat, hanem ezt a rossz világot síratják.

És ekkor jön a szabadulás. Váratlanul, amikor már alig volt, aki higgyen benne.

Még egy utolsót esattan, és a vihar ahogy jött, olyan gyorsan el is vonul. Lassan derengeni kezd. Beteg, szürke kis világosság támad, de végre világosság, amely észrevehetően erősödik. Minden megkönnyebbülten sóhajt fel:

— Fény, világosság, újra élet!

Elsőnek a tetőn a furesa, tejszínű ködben hatalmassá nőtt bika tetszik fel, ahogy leszegezett fővel mozdulatlanul áll, míg a terhes felhők zúgva elmorajlanak fölötte. Aztán lassan fel emeli fejét és a felhők után néz. Nem mer azonban semmi mozdulni, csak a bika rázza meg bömbölve szarvait, és körülnéz a tájon.

Csend, némaság. Elalélt minden. Ezek a megkínzott fák talán már nem is élnek. A füvek, virágok vízbe, iszapba fuladtak. Megölt, ázott állatok düledt szemei ijesztenek lépten-nyomon. Holt madárcáák fekszenek hanyatt, és hidegre dermedt, vékony cérna-lábacskáikat meresztik az ég felé. Megrendítő, ahogy haját tépve futkos, keres a rigó a bokrok közt és félőrülten kiáltoz:

— Nem láttátok a gyermekeimet?...

A szerencsétlen kicsi gombák is kitört nyakkal hevernek, mintha a szél fejestől elfújta volna kalapjukat. A hangyák újra építeni kezdik összerombolt palotáikat. A levegő ismét zengeni kezd a méhektől, bogaraktól. A farkas előóvakodik, és új ölésre feszíti izmait. A bika a tetőn megadással lehajtja fejét és békésen legelni kezd. A medve visszatántorog barlangjába.

Az élet újra megindul.

A sas sietve felnyillat a magasba, és megkezdi őrallását a világ fölött.

(Nyíró József után.)

Beszéljük el most az olvasmány után a vihar lefolyását.

1. Milyen a természet a vihar előtt? 2. A vihar tombolása.
3. A vihar után.

Jöjj a táblához, a többiek füzetükben számolnak!

Mennyi mai hazánk lakossága, ha a trianoni Magyarországnak népessége 1930-ban	9,314.323 volt,
a felvidék magyarlakta területének visszatérésekor visszatért testvéreinek száma	1,058.324
Kárpátalja visszatérésekor visszatért	697.788 lélek,
a második bécsi döntés alapján pedig	2.573.185 „
s az 1941 áprilisában visszafoglalt délvidéken visszatért	1,024.876 „
(Összeadjuk.) Mai hazánk lakossága:	14,668.496 lélek.

Ha ugyanilyen módon hazánk területe trianon óta a következő módon gyarapodott:

a trianoni Magyarország területe volt	92.963 km ²
a felvidék magyarlakta területeinek visszatértekor visszakaptunk	12.103 „ területet,
Kárpátalja visszafoglalásakor visszatért	12.171 „ „
a második bécsi döntés alapján visszakaptunk	43.492 „ „
1941 áprilisában visszafoglaltunk	11.475 „ „
mennyi mai hazánk egész területe?	
(Összeadjuk)	174.204 km ²

Számítsuk ki azt, mennyi lakos esett egy négyzetkilométernyi területre a trianoni Magyarországon és mennyi ma?

Hogyan számítjuk azt, hány lakos jutott négyzetkilométerenként a trianoni Magyarországon? (A lakosság lélekszámát elosztjuk a négyzetkilométerek számával.)

Tehát: $9,314.323 : 92.963 = 100.2$.

Hány lakos jutott tehát egy négyzetkilométerre a trianoni Magyarországon? (100.2). Ezzel szemben mennyi jut a mai Magyarország területén minden négyzetkilométerre? Számítsuk ki!

$14,668.496 : 172.204 = 85.2$.

Hasonlítsuk össze, mikor volt hazánk lakossága sűrűbb, a trianoni utáni vagy a mai Magyarországon? (A trianoni utániban.)

Melyik esztendőben tört szét körülöttünk a trianoni bilincs? (1938.) Milyen évfordulót ünnepeltünk akkor? (Szent István király halálának 900-ik évfordulóját.) Jöjj ki, mondd el azt a költeményt, amelyet Szent Istvánról tanultunk!

ENEK SZENT ISTVÁN KIRALYRÓL.

Ah, hol vagy magyarok
Tündöklő csillaga,
Ki voltál valaha
Országunk istápjá?!

Előtted könyörgünk
Bús magyar fiaid,
Hozzád fohászkodunk
Arva maradékid.

Hol vagy István király?
Téged magyar kíván.
Gyászos öltözetben
Teelötted sírván.

Tekints, István király
Szomorú hazádra,
Fordítsd szemeidet
Régi országodra!

Alljunk fel! Énekeljük el Százados ej, haj, ha felül
a lovára... című dalt.

(Ének.)

A Föld melyik részén van hazánk? (Északi felén, Európa
közepe táján.) Milyen éghajlati övben terül el? (A mérsékelt
övben.) Mit jelent ez? (Mind a négy évszaka megvan.)

Milyenek hazánk határai? (Csaknem végig jó természetes
határai vannak.) Mond a természetes határokat! (Hegység, ten-
ger, folyó.) Sorold el hazánk természetes határait! (Észak-
nyugaton, északon, északkeleten és délkeleten, továbbá egy részt
délén a Kárpátok hegyláncai ölelik körül, délen pedig a Duna
és Száva von határt a Balkán-félsziget felől.) Merre nincs ter-
mészetes határa hazánknak? (Nyugatra.) Mi következik ebből?
(Nyugatra mindig nyitva állt hazánk, úgy háborús, mint békés
érintkezések számára.)

Kitűnő természetes határai folytán minek nevezhetjük
hazánkat? (Természetes földrajzi egységnek.) Minek köszönheti
ezt? (A Kárpátok koszorújának.) Milyen hazánk felszíne?
(Változatos.) Mit értünk ezen? (Közepén tágas síkság terjesz-
kedik, a hegyes vidékek inkább a határszéleken emelkednek.
A hegykoszorú alatt alföldek, dombos vidékek és felföldek
váltakoznak.) Ezeket a tájakat mik kapcsolják mégis össze egy
egységbe? (Az ország szélein magasló felföldeket az alföldekkel
széles folyóvölgyek kapcsolják össze.)

Sorold fel (és mutasd a térképen), milyen természetes
tájakra oszthatjuk fel hazánkat! (Nagy-Alföld, Kis-Alföld,
Dunántúl, Északnyugati Felföld, Északkeleti Felföld, Délkeleti
Felföld vagy Erdély, Drávántúl.)

Milyen hegyek ágazzák be hazánk egyes részeit? (A Kár-
pátok és az Alpok.) Mit tudsz a Kárpátokról? (A Kárpátok
gerince csaknem 2000 km hosszúságban keríti be a Magyar-
medencét.) Milyen részekre osztjuk a Kárpátokat? (Észak-
nyugati, Északkeleti, Keleti- és Déli-Kárpátokra.) Melyik az
Északnyugati Felvidék legmagasabb hegye? (A Magas-Tátra.)
Érc-hegység, Osztróvszki-hegység, Börzsöny, Cserhát, Mátra,

Sorold el az Alföld szélén álló közép magas hegyeket! (Magyar Bükk és az Eperjes—Tokaji-hegysor.) Hol ered a Tisza? (Az Északkeleti Kárpátokban, a Máramarosi havasokban.)

Hány, kisebb medencét találunk a Magyar-medencében? (A Kárpátok koszorúja három medencét ölel körül: a Nagy-Alföldet, a Kis-Alföldet és az Erdélyi-medencét.)

Élesen elkülönülnek ezek a medencék az ország többi részétől? (Nem, csak középhegyek választják el az ország szívetől.) Miért fontos, hogy hazánk természetes földrajzi egység? (Azért, mert tartósan részei el nem különíthetők egymástól.) Úgy van, amit a jó Isten egynek teremtett, azt emberi kéz szét nem szakíthatja tartósan soha!

Jöjj ki, mondd el Lampérth Géza szép költeményét, amely megmondja, kié ez a föld!

MIÉNK E FÖLD!

Miénk e föld, Árpád földje,
Isten keze nekünk mérte!
Verejtékünk, vérünk gyöngye
Hullott rája, ömlött érte,
Attól áldott minden rögje...
Miénk a föld mindörökre,
Mindörökre!

A toronyban búsborongva
Délharangszó, estharangszó
Csak ezt kongja, csak ezt zsongja,
Ezt zokogja minden jajszó,
Bujdosó ezt bús útjában,
Furulyaszó a pusztában,
A pusztában...

Síró szellő ősi romra
Csak ezt sírja, ezt sóhajtja,
Ősz aggastyán nyugalomra
Fáradt testét ezzel hajtja.
Ezt dalolja ifjú ajka,
Bölcső felett ezt a dajka,
Ezt a dajka!

Szántóvető kerges marka
Ezt yesse az ősi rögbe,
Zúgó vihar bús haragja
Ezt harsogja mennydörögve!
Minden magyar szív imája
Égi útját ezzel járja,
Ezzel járja!

Ha hegyrajza egységes hazáknak, mit mondhatunk vízrajzáról? Miért egységes hazánk vízrajza? (Azért, mert valamennyi vize a Duna vízgyűjtő területéhez tartozik.) Melyik tehát hazánk főfolyója? (A Duna.) Mit tudsz a Dunáról? (Németországban, a Fekete-erdőben ered. Dévénynél lép be a magyar medencébe és Orsovánál a Vaskapun át hagyja el hazánkat.) Mit találunk a Duna magyarországi szakaszán? (Szigeteket.) Sorold fel nagyobb szigeteit! (Csallóköz, Szigetköz, Szentendre-sziget, Csepel-sziget, Mohácsi-sziget.) Melyek a Duna balparti mellékfolyói? (Morva, Vág, Nyitra, Garam, Ipoly, Tisza, Temes és Olt.) Melyek a jobbparti mellékvizei? (Az Alpokban eredő Lajta, Rába, Dráva és Száva.)

Mégis melyik folyót nevezzük a „legmagyarabb“ folyónak? (A Tiszát.) Miért? (Mert hazánkban ered és torkollik a Dunába.) Úgy van, a Nagy-Alföld és Erdély legtöbb folyó-

ját előbb a Tisza gyűjti magába. Melyek a Tisza jobbparti mellékfolyói? (Tarac, Talabor, Nagyg, Borsava, Ung Latorca, Bodrog, Hernád, Sajó és Zagyva.) Melyek a balparti mellékfolyói? (A Visó, Iza, Túr, Szamos, Kraszna, Hármaskörös (Sebes-, Fekete- és Fehér-Körös) és a Maros.)

Mit köszönhetünk a Dunának? (Hogy hazánk hegyeiről lezuduló fölös vizeket leszállítja a Fekete-tengerbe; de végig hajózható is, ezzel a közlekedést segíti elő.)

Mit mondhatnánk hát hazánk vízrajzáról? (Egységes.)

Sorolj és mutass a térképen néhány híresebb magyar gyógyfürdőt! (Az Alföldön: Budapest (Császár-, Lukács-, Rác-, Rudas-, Gellért-, Margitszigeti és Széchenyi-fürdő, budai keserűvízforrások), Hajdusoboszló, Pálies; a Kis-Alföldön: Imánd, Balf; Dunántúl: Hévíz, Harkány, Balatonfüred, Tarsa, Savanyukut; Felföldön: Pöstyén, Trencsénteplie, Siubnya, Szliács, Vihnye, Bártfa, Szobránc, Parád; Erdélyben: Félix-fürdő, Bikszád, Szováta, Tusnád, Borszék, Előpatak, Vízakna, Herkules-fürdő, Buziás.)

Hol vannak üdülő és szórakozó fürdőink? (Tátrafüred, Siófok és a Balaton számtalan parti fürdője.)

Jöjj ki, mondd el P. Jánossy Béla szép költeményét Erdélyről!

ERDÉLY A HAZÁM.

A havasokat szeretem,
Szemem a béceket csókolja,
Honnan a sas száll nap felé,
S hová nem ér a lomha gólya.
Epedem az erdők vadonját,
Szeretem a szűz ibolyát,
A vadvirágot, méhek ha dongják,
A patakot, mely ott foly át.
Szeretem szívvel, ihletetten,
Mert itt születtem!

A Hargitát, ha zúgni kezd,
Mély áhitattal hallgatom.
Évezredes, ős szimfóniába
Elvész ilyenkor halk dalom.
Csontos, kemény mellem kitárom
Sírva süvöltő Nemerének,
S torkomból heted-hét határon
Vele rohan, repül az ének.
És ez a dal csak igazán,
Mert Erdély a hazám.

Szelid lankák, domboldalak,
Határtalan szép, szűzi kék ég,
Lelkem közöttük andalog.

S hajh, sohse tudja érnei végét...
 Csodatükrén Szent Anna-tónak
 Kábultan nézdelem magam,
 S ki tegnap nézett, s ma néz, vagy holnap,
 Mindnek egyforma arca van.
 Boldog tudat ragyog szemembe:
 Hisz Erdély tükröződik benne.

Nézzek a fényes égre fel?
 Szemem ha vágyón odajut,
 Minden csillag nekem felel,
 S benépesül a nagy Tejút.
 Zord bércekét, fenyős havasokat,
 Lankát, völgyet, virágot, sasokat,
 Mindent magamhoz ölelek,
 S szívembe, mint friss vár kihült erekebe,
 Bizsereg a nagy, szent, lángoló meleg,
 És hull a könnyem tarthatatlanul:
 Erdély rögére hull...

Jöjj most ki te, s mondd el Harsányi Lajos szép versét
 a Dunántúlról!

DUNANTÚL DICSÉRETE.

Szeresse más az árbócos nagy hajókat,
 Mik ingadoznak távoli tenger hátán,
 Imádjon Alpest, gyönyörű Rivieriát!
 Én itt maradok enyhe dombjaid közt,
 Drága Dunántúl!

Itt vadregényes nagy Bakonyod mutatja
 Zöld bércein dőlt várad omladékát,
 Miknek tövén virágos szőlőkertek
 Allnak a napban, s széles hársfaággal
 Bízgat a méhes.

Itt bőven ontja drága, piros búzáját
 A Rába messze tája, s a nagy hűvös rét
 Kövér fűvét jókedvűen harapja
 A messze Hanság roppant téreit járó
 Száz gulya, ménes.

Itt kandi gyermek őrzi a vén gyümölcsöst,
 Vidám vadász lesi a büszke szarvast,
 Folyók ölén ragyog kövér ezüst hal,
 S Füred fürdőire vígan rian a
 Tihanyi visszhang.

Itt gyolcsruhában dolgozik a derűs nép.
 Legény, leány dalától hangos a tájék.
 A gyermek jó. Az aggok méla bölcsek,
 És áldott kedvesek karja közt csak alvás
 Még a halál is.

Milyen újdonságot ettetek mostanában? Bizony, nagy dolog is, amikor asztalra kerül az új burgonya. Honnan származik a burgonya? (Dél-Amerikából.) Nálunk mikor honosodott meg? (Mintegy százötven éve.) Ismerik ma hazánkban mindenhol? Bizony, azt mondják róla, a szegény ember kenyere. Ma tehát már fontos gazdasági növényünk lett a burgonya. Válogat-e a talajban? (Nem, az egész országban mindenütt megterem.) Milyen részei vannak egy burgonya-növénynek? (Gyökere, szára, levelei és virágai, ezekből lesz a termés.) Melyik részét esszük mi a burgonyának? Miért nem termés az, amit fogyasztunk? Termés csak, miből lehet? (Virágból, Mi tehát a burgonya gumója? (Gumószerűen megvastagodott földalatti szár.) Hát nem gyökér talán? (Nem, mert a gyökéren nincsenek rügyek, a burgonya gumóján pedig vannak.) Hogyan ültetjük a burgonyát? (A burgonya gumóját vagy annak — ha nagy — egy részét elvetjük a földbe.) Mi történik a burgonyával a földben? (A rügyekből új hajtások nőnek, tehát új növény fejlődik, mely a föld fölött szárát, levelet, virágot fejleszt és termést hoz.)

Ezért szaporítjuk a burgonyát gumójáról. Mit csinálunk, hogy szép, fejlett gumókat kapjunk? (Többször feltöltjük.) Miért kell a burgonyát feltölteni? (Ezzel bokrosodik, sok levelet hajt.) Miért kell a sok burgonyához sok levél? Hiszen nem a levelet esszük! (A levelek a növény konyhái és az ott elkészített tápanyag a gumókban halmozódik fel.) Milyen más növényeket ismerünk, amelyeknek szintén van ilyen tápanyag-raktára a föld alatt? (Hagyma, szőlőtőke stb.) Tehát a tőkében és a hagymában is sok összegyűjtött tápanyag van. Mit gondoltok miért? Ezek a növények a forró égővből kerültek hozzánk. Ott pedig rendszerint tíz hónapra át nem esik az eső, csak az évnek két hónapjában kap a növény bőséges vizet, azután csak roppant forróságban szenved víz nélkül. Nahát a gumó, a hagyma és a tőke azért gyűjti magába a sok vizet és táplálékot, hogy a szárazság idején is legyen a növénynek tápláléka. Látjátok, milyen gondos, előrelátó, takarékos a növény! Számít olyan időkre is, amikor szűkében lesz a víznek, a tápláléknak! Sok ember tanulhatna tőlük!

Milyen a burgonyanövény földfeletti része? (Elágazó.) Milyenek levelei? (Páratlanul szárnyaltak.) Mit jelent ez? (A levélkocsány végében egy levél magában áll.) Hogyan védekezik a burgonyanövény az állatok bántalmai ellen? (Levele és szára is kellemetlen szagú és mérges anyagot tartalmaz.) Igen, tehát a burgonyanövénynek is van magához való esze?

Milyen színűek virágai? (Fehér-, lila- vagy sárgaszínű.) Hogyan porzódik be virága? Nem számít a rovarok beporzására, ezért legtöbbször saját virágporával porozódik be. Hogy nevezzük az ilyen beporzást? (Önporzás.)

Melyek a virág részei? (A csészelevél, a színes pártá vagy szíromlevél, a porzó, ennek sárga tokjában van a sok virágpor, azután a termő, ennek részei a magház, a bibeszál és ezen a bibe.) Mi fejlődik a burgonya virágából? (Zöld bogyó.) Mit tudunk a burgonya terméséről? (Ez is mérges.)

Mire használják a burgonyát? (Nemcsak az embernek, hanem az állatoknak is tápláléka.) Más, ipari célra nem használják? (Gumójából keményítőt, sőt szeszt is gyártanak.) Tehát ipari növény is. Mondjatok más ipari növényt, ami vidékünkön megterem! Kender, len, dohány stb.

Milyen munka vár nemsokára a gazdára? (Az aratás.) Jöjj ki, mondd el Vályi Nagy Géza költeményét!

MAGYAR EMBER ILYENKOR...

Magyar ember ilyenkor kint jár a határba'
Verejteke, könnye hull... suhint a kaszája...
Elnézi a dús kalászt késő napnyugtáig,
Az arcáról boldogság, szent öröm sugárzik.

Magyar ember ilyenkor fohászt küld az égbe,
Megfürdeti a lelkét nyári verőfénybe...
Elszenderül s a szívét halk zene himbálja:
Kalász-zsongás a világ legszebb muzsikája!

Mit tudunk a gabonafélékről? (A gabonafélék a legfontosabb gazdasági növények, mert ezek adják mindennapi kenyereinket.) Milyen éghajlatot szeret a búza? (Melegebbet és jó termőföldet.) Milyen a búza gyökere? (Bojtos.) Milyen magasra nő, ha kifejlődik? (Másfélméternyire is megnő.) Milyen a szára? (Belül üres és bütykök által ízekre osztott.) Hogy nevezzük az ilyen szárát? (Szalmaszárnak.) Mitől rugalmas a szára? (A benne végighuzódó rostoktól.) Miért bírja el tehát az a vékonyka szár a nagy kalászt? (Ezért, de ezt a célt szolgálja a szárnak ízekre való tagoltsága is.) Milyenek levelei? (Széles, keskeny és párhuzamos éretűek.) Honnan erednek? (A bütykökből.) Mivel védekezik a búza a kártevő rovarok ellen? (Leveleiben és szárában méreg = kovácsav van.)

Mit alkotnak virágai? (A szár tetején füzer vagy kalász virágzatot alkotnak.) Mit mond ilyenkor a magyar gazda a búza virágjáról? (Hányja a kalaszát!) Virágai sem feltűnőek, sem illatosak, még csak méz színes bennük. Akkor hogyan biztosítja a búza a virág beporzását? (Szélbeborzás.) Miből áll egy-egy virág? (Minden kalász kalászkákból áll, melyek mindegyikén

3–4 virágot találunk. A virágtakarót (csésze, pártá) az ú. n. polyvalevelek pótolják. Ezek néha hosszú, érdes szálban végződnek. (Ez a szakállas búza. Egyes fajoknál már ezek a szálak hiányoznak. Ezt nevezik tar-búzának.)

Mi történik csépléskor? (A polyva elválík a magvaktól.) Mi fejlődik a virágból megporzás után? (A hosszában barázdált szemtermés.)

Mondj még gabonaféléit! (Rozs, árpa, zab.) Mire használják a rozs szalmáját? (Szalmazsákok megtömésére, kosarak, kalapok, gyékények fonására.) Hogyan különbözteted meg a búza és rozs termését? (A rozs szemtermése hosszúkas szem.)

Mi jellemző az árpára? (Az, hogy a polyvája összenőtt a maggal.) Hány sorban helyezkedik el az árpa magja a kalászon? (Két-, négy- vagy hatsoros árpa.) Mire használják az árpát? (Állatok etetésére, sörfőzésre, szalmáját takarmánynak.)

Melyik a legigénytelenebb gabonafajta? (A zab.) Miért? (Jól bírja a hideget is.) Virágai mit alkotnak? (Bugát.) Milyen termése? (Szem, de hosszú és két végén hegyes.)

Álljatok fel! Énekeljük el: Kiskertemben rózsaszál, rózsaszál című dalt!

(Ének.)

Ki tudja megmondani mi az:

Ahol megyen ille-bille,
Hátán viszi rece-fice,
Szeme négy, füle négy,
Körme pedig huszonnégy. (Lovas.)

Hát ezt ki tudja mi:

Se nem ehetne, se nem haragszik, mégis harap! (Harapófogó.)

VIZSGAI BÜCSÜZÓ.

Megsegített a jó Isten
Kitartással, egészséggel.
Bezárul ma az iskolánk,
S mi elszállunk szerte-széjjel.

Aki minket, mint a kertész,
Virágmódra hajlítgatott,
Aki minket fáradtsággal,
Szeretettel tanítgatott.

Itt hagyjuk kis iskolánkat,
A sok képet, a sok padot.
Jó tanító urunkat is,
Ki lelkiünknek új fényt adott.

Közénk lát most a jó Isten,
Tudja, mi a szívünk álma:
Aki nekünk kincseket szórt:
Áldja, áldja, mindig áldja!

Jutalmazza boldogsággal,
Hosszú élet örömeivel,
Kedves tanító urunkat
Áldja áldó két kezével!

(Móra László.)

Ima.
Szózat. (Ének.)

Hősök napjára.

MOHÁCS.

Elődeink siralmas harchelyén,
Zöldebb a fű Mohácsnak mezején.
Több illat tölti a virágokat,
S a gazdák, mondják, szebb kalászt arat.

E földet hősök vére áztatá,
Azért küld Isten ily áldást reá;
Mert szent határ az s pusztá nem lehet,
Hol honfiszív honáért vérezett.

Ó, ne sirasd meg annak végzetét,
Ki a hazáért adta életét!
Édesen alszik anyja kebelén
S áldások őrzik esendes nyughelyén.

Mely a hazáért élt, a hő kebel
Földét termékenyítve hamvad el;
És szelleme a sír körül marad,
Tettekre intvén az utódokat!

(B. Eötvös József.)

BOLDOGASSZONY ANYÁNK.

Nem tudok gondolni szép hazám sorsára,
Hogy meg ne induljon könnyeimnek árja.
S ekkor, mint az elmúlt idők szellemének
Bús hangja, megzendül szívemben az ének:
Kesergve zengem: „Boldogasszony, anyánk!
Nagy inségben lévén, így szólít meg hazánk:
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne felelkezze el szegény magyarokról!”

(Részlet *Tátrkányi Béla*: Boldogasszony Anyánk c. verséből.)

**Szebb a halál, ha dicsőséges, mint az élet,
ha gyalázat árán váltható meg...**

...Beszélt a katoná becsületéről, a törökök vad kegyetlenkedéséről, a hadifoglyok gyalázatos sorsáról, a megvetésről, mely ezután őket sújtja.

Mind hasztalan.

A vár sorsa eldőlt...

Fehérvászlós követ indult Achmed táborába, híriül adni Losonezi üzenetét. Ez az üzenet égette a magyar hős lelkét, mert megadásról szólott; nyílt bevallása volt annak, hogy az őrség

gyenge, s azok, akik benn vannak a várban, többre becsülik az életet, mint a hősi halált.

Achmed örült az olesó diadalnak s mindent ígért a „vitéz” őrségnek, s a „derék, óvatos” vezért ritka szép ajándékkal lepte meg.

Losonezi lelkét a tehetetlenség ördöge kínozza.

Sokszor megforgatta jó kardját kezében s elgondolta, mily dicső volna ezzel a hegyes jószággal a kezében harcban esni el, s azt a gyalázatos kivonulást soha meg nem érni!

De meg kellett tennie. A sors azonban a szégyentől megmentette a magyar vitézt.

A gúnyos arcú török szpahik hetvenkedése, a janicsárok lealázó kacagása s még inkább az a körülmény, hogy a várból kivonuló leányokat és asszonyokat itt-ott erővel elragadozták s az ellenszegülőket megölték, halálra sebezte a magyar vitézek szívét.

Losonezi kardot rántott s intett a nyomába jövőknek, hogy példáját kövessék.

Sebbe a halál, ha dicsőséges, mint az élet, ha gyalázat árán váltható meg.

Félóra sem kellett, s Temesvár tornyaitra Achmed kiszúratta Szolimán hatalmi jelvényét, a várkapu előtti síkon pedig temetetlenül, kifosztva, örök némán heverték az idegen árulás áldozatai.

(Részlet *Gaál M.*: Temesvár eleste c. olvasmányból.)

Drégely hős védője.

... Most aztán megindult a roham teljes erővel a vár ellen minden oldalról. A halál órája ütött.

— A résekhez, vitézek! — vezényel Szondi, kemény tüzzel fogadva a tóduló ellenséget. — A falakra, a falakra!

Felosztotta kisdéd, elszánt seregét, hogy ide is, oda is jusson belőle:

— Menjünk a másvilágra, de egy-két törököt mindenikünk vigyen.

Ő maga a kapuhoz rohant a legbátrabbakkal. Úgy küzdött, mint egy Kinizsi. Egyik golyó a térdét találta. Félterdre rogyott, de kezének nem volt semmi baja: jobbra-balra osztogatta vele a sebeket.

Mind erősebben hangzott az „Allah”, egyre halkabban a „Jézus”, míg végre teljesen elhalt az utóbbi név, halálos hörge ssé válván a haldoklók ajkán, csak az „Allah” harsogott egyedül. Allah maradt győztes.

Szondi is ott feküdt holtan a várkapu előtt sebekkel elborítva. Fejét éppen most viszik Ali elé.

— Ime, itt a várkapitány feje!

Ali katonásan tisztelgett a fejnek.

— Derék vitéz volt — mondá a meghatottságtól reszkető hangon, s kezével az átellenben levő hegyre mutatott. — Temes-sétek el oda testével együtt, tüzzetek a sírjához gerelyt és zászlót.

S azóta a hegy tetején aluszik a nagy hős; sírját vad-méhek döngik körül, s nevét édes dalok ültetik át szívekből-szívekbe emberöltőkön keresztül, világvégiglen...

(Részlet *Mikszáth K.*: *Drégely* című olvasmányából.)

Dobó István.

A vár csupa rom már. Néhol keresztül lehet rajta látni, néhol be lehetne ugratni lóháton, de még mindig a magyaroké. Október 12-én a török minden seregét odavonja a vár köré. A hegyekről leszállanak az összes zászlóaljok és a várat minden oldalról megrohanják. Dobó érzi, hogy ez az ostrom az utolsó. Ünnepi diszbe öltözik; fejére fölteszi az aranyos sisakját, s halálra elszántan áll népével együtt a bástyák réseire és a falakra.

A harminchat nap óta folyó küzdelemben az emberi lelkek egyetlen eszmévé alakultak át: a várat megtartani. Eltűnt ez a fogalom: Én én vagyok! s átváltozott eképpen! Fegyver vagyok a haza oltalmára. Dobó hős lelke lángokra szakadozva szállott mindenki lelkébe. Mindenki Dobó részévé változott: Dobó fejével gondolkozott mindenki, Dobó bátorságával küzdött mindenki.

Két napig tart a rettenetes harc Eger váráért. A második napon már a sebektől és fáradtságtól lankadozva küzdenek az egriek.

— Vízet! vizet! — hangzik mindenfelől a szomjas katonák kiáltása.

Dobó ekkor a pincébe futtatja az asszonyokat, s ezek az egri bornak legjavát hordják kupában a harcosoknak.

Újult erővel folyik tovább a küzdelem. Az asszonyok is ott maradnak a bástyán; forró vizet, égő szurkot, tüzes ólmot, lángoló olajat zudítanak a pogányságra; köveket hengerítenek rájuk s küzdenek fegyverrel is.

A töröknek szeme-szája eláll az ilyen váratlan segítség megjelenésére. Az asszonyharcos veszedelmesebb a férfinál is, mert nem fog fel semmi vágást, csak azt nézi, hogy ő árt-hasson.

Egy asszony forróvizes dézsával lép egy helyen a rom-ladék kövére. Kissé elszámította a lépést, mert kilépett a törökök közé. Éppen egy nagyszakállú agával találja magát szemben. Nem gondolkozik egy percig se, hanem úgy önti nyákon a forróvízzel, hogy mikor az aga a szakállához kap, ott marad az egész a markában.

Egy másik asszonyt éppen akkor, amikor nagy követ készül lezudítani, halálos lövés talál.

A leánya mellette küzd. Látja az anyját összerogyni. Felragadja az anyja véréből pirosuló követ és lezudítja a létrán felnyomakodó pogányra. Csak mikor azt látja, hogy a kő őt embert terített a holtak közé, akkor vonja el az anyját a küzdők lábai alól.

A török katonák végre meghátráltak; megtagadják az engedelmességet. Oly babonás félelem szállotta meg az egész török táborát, hogy mikor a két basa kénytelen-kelletlen lemondott az ostrom folytatásáról, a török had a reggelt sem várta meg, hanem a sátorokat is otthagya, még éjjel eltakarodott Eger alól.

(Gárdonyi Géza.)

CSATADAL.

Trombíta harsog, dob pereg.

Kész a csatára a sereg.

Előre!

Süvít a golyó, cséng a kard.

Ez lelkesíti a magyart.

Előre!

Aki magyar, aki vitéz,

Az ellenséggel szembe néz.

Előre!

Mindjárt vitéz, mihelyt magyar.

Ő s az Isten egyet akar.

Előre!

Föl a zászlóval magasra,

Egész világ hadd láthassa.

Előre!

Hadd lássák és hadd olvassák,

Rajta szent szó van: *szabadság!*

Előre!

Véres a föld lábam alatt.

Lelőtték a pajtásomat.

Előre!

Én se leszek rosszabb nála,

Berohanok a halálba.

Előre!

Ha lehull a két kezünk is,

Ha mindnyájan ott veszünk is;

Előre!

Hogyha el kell veszni, nosza,

Mi vesszünk el, ne a haza.

Előre!

(Petőfi Sándor.)

TRIANON.

Trianon!

A Végzet szól és lelkendezve mondja:

Megyünk mi még majd ama Trianonba!

Ki ott dőzsöl most vad gőgben, buján,

Ott messze, túl a germán óriáson:

Hajh, számadásra vonja még Turán,

És felmutatja, mi van itt rováson!

Nyugatra zudul Napkelet fia:

Ott él az átok, — meg kell hálnia!

Trianon!

E szó vijjog, mint gyásztenger sirálya,
Körmét, mint karvaly, agyba, szívbe vájja,
Ma: szenvedésben vergődő fohász,
Sorvasztó szégyen, sápasztó gyalázat,
De holnap, — holnap dacra lángolás,
Melytől keservünk rettenetre támad,
És bosszú, melyben nem lesz irgalom, —
Én népem, készülj!... Jelszó: TRIANON.

(Sajó S. Trianon c. költeményéből részlet.)

Országzászlónál.

Emeljük magasra, — Hogy vérünkkel ráírt lángoló betűit
— Barát és ellenség mind elolvassa... — Voltam hirdetője
elmúlt ragyogásnak... — Vagyok siratója bús fekete gyász-
nak... — Magyarok Istene, engedd, hogy lehessenek — Vidám
hirdetője a feltámadásnak! (Tordai Anyos.)

HISZEK A VÉRSZERZŐDÉSSEN.

Hiszek a vérszerződésben,
mit kötött a Hétvezér
sok későbbi más vezérrel,
mit kötött a százezer
közvitéz sok millióval;
sok keresztes, jó vitézzel,
barna Corvin-légióval;
kurucokkal, honvédekkel,
világháborús bakákkal,
amíg összefolyt a vér:
előbb csak egy fakupában,
aztán egy völgy katlanában,
majd a nagy Hungáriában,
majd egész Európában,
folytoni összefolyt a vér.
Hiszek a vérszerződésben!

Hiszek a csók-szerződésben,
mit kötöttek az anyák,
hosszúévezreden át;
lét-alatti, láthatatlan
csókkutakból szakadatlan,
csobogtak a vérerecskék,
egymás útját keresztezték,
keveredtek, összefolytak,
közös álmokat sodortak,
nagy, szent keresztesződésben.
Hiszek a vérszerződésben!

Hiszek a föld-szerződésben,
mit ekével írt a nép
az ezer ízekkel szép
Székelyföldre, Nagyalföldre,
Nyitravölgybe, Hernádvölgybe,
s lett belőle:
ezerízü egy-kenyér,
egy-kenyérből ezer ízű
közös-lüktetésű vér!
Hiszek a vérszerződésben!

Hiszek a sír-szerződésben;
Minden dompos, lapos tájon
posztón áll egy halott Pásztor,
az élőknel előbb százszor
s vigyáz, hogy bár könnyel, fájón,
minden erő, minden álom,
minden vércsepp összeálljon,
s minden malmunk újra járjon.
Hiszek a vérszerződésben!

De a szurony-szerződésben,
meg a bőrze-szerződésben,
meg a papír-szerződésben
nem hiszek!

(Mécs László.)

A MAGYAROK ISTENE.

Félre kislelküek, akik mostan is még
Kétkedni tudtok a jövő felett,
Kik nem hiszitek, hogy egy erős istenség
Őrzi gondosan a magyar nemzetet!

Él az a magyarok istene, hazánkat
Átölelve tartja atyai keze;
Midőn minket annyi ellenséges század
Ostromolt vad dühvel: ő védelmeze.

Az idők, a népek éktelen viharja
Elfújta volna minket, mint egy porszemet,
De ő szent palástja szárnyát ránk takarta
S tombolt a vihar, de csak fejünk felett.

Nézzetek belé a történet könyvébe,
Mindenütt meglátni vezérnyomdokát,
Mint a folyóvízen által a nap képe,
Áthuzódik rajta aranyhíd gyanánt.

Igy keresztüléltünk hosszú ezer évet;
Ezer évig azért tartott volna meg,
Hogy most, amidőn már elértük a révet,
Az utolsó habok eltemessenek?

Ne gondoljuk ezt, ne káromoljuk őtet,
Mert káromlás. föle ilyet tenni fel,
Nem hogy egy Isten, de még ember sem üzhet
Ily gúnyos játékot gyermekeivel!

A magyar nemzetnek volt nagy és sok vétke
S büntetéseit már átszenvedte ő;
De erénye is volt és jutalmat érte
Még nem nyert... jutalma lesz majd a jövő.

Élni fogsz, hazám, mert élned kell... dicsőség
És boldogság lészen a te életed...

Véget ér már a hétköznapi vesződség.

Várd örömmel a szép, derült ünnepet!

(Petőfi Sándor.)

Tornaünnepélyre.

A tornaünnepélyek előkészítése a bemutatandó gyakorlatok alapos betanításából áll. Ezt hónapokkal előbb meg kell kezdeni, természetesen nem az iskolai testnevelési órák rovására, sem a tanulók szabadidejének rovására nem szabad csinálni. Az ünnepély előtt megtekintjük a pályát, ahol az ünnepély lezajlik, pontosan megmérjük, hogyan fér el legkedvezőbben a bemutatót végző csapat. Megjelöljük a felvonulás útját,

majd megfelelő zenéről is gondoskodunk, mert az, amire a tanulók a gyakorlatot betanulták, itt — szabadban — gyenge. A felvonulás zenére történik s az alakzatot a gyakorlat betanításakor válasszuk meg.

Az itt közölt gyakorlatok első része leányoknak való, míg a második rész fiútanulók számára készült. Zene mindkettőhöz, a közismert Pándy Horváth Tornazene, mégpedig annak lehetőleg 24. számú darabja.

Leányoknak.

— 1. Gyakorlat. —

- I. 1. Karlendítés oldalsó középtartásból mélytartáson át mellső középtartásba. (Felsőtartás.)
  2. Karlendítés mélytartáson át oldalsó középtartásba.
  - 3—4. Jobb támadóállás oldalt, jobb karhajlítás a fej fölé ívben, bal karhajlítás a hónalj alá, törzshajlítgatás kétszer balra, kétszer jobbra; egyidejűleg kétszer kisebb jobb térdnyújtás és hajlítás.
  - II. 1. Jobblábbal szögállás, karlendítés oldalsó közép- és mélytartáson át mellső középtartásba. (Felsőtartás.)
  2. Karlendítés mélytartáson át oldalsó középtartásba.
  - 3—4. Bal támadóállás oldalt, bal karhajlítás a fej fölé ívben, jobb karhajlítás a hónalj alá, törzshajlítás kétszer balra; egyidejűleg kétszer kisebb bal térdnyújtás és hajlítás.
  - III. 1. Ballábbal szögállás, karlendítés oldalsó közép- és mélytartáson át mellső középtartásba. (Felsőtartás.)
  2. Guggoló állásban kisebb térdnyújtás és hajlítás kétszer (kezek a térden csúsznak nyújtott karokkal, a törzs nem mozdul!)
  - 3—4. Felállás terpeszbe, páros lábhajlítgatás kétszer, egyidejűleg karok vízszintes tartásban, jobb a mell előtt, bal nyújtva, karok oldalt lengenek. Ugyanez két páros lábhajlítgatással, de karok balra lengenek.
  - IV. 1. Ugrás oldalsó terpeszállásba, karlendítés oldalt magastartásba, tapssal a fej fölött. (Nyújtott karok.)
  2. Ugrás alapállásba, karlendítés oldalt, mélytartásba.
  3. Ugrás negyedfordulattal balra (homorítással), karok a test mellett.
  4. Alapállás.
- (A gyakorlat még háromszor ismétlendő, míg az eredeti arevonalat megkapjuk.)

— 2. Gyakorlat. —

- I. 1. Karlendítés oldalsó középtartásból mélytartáson át mellső középtartásba. (Felsőtartás.)
2. Karlendítés mélytartáson át oldalsó középtartásba.
3. Bal támadóállás oldalt, jobb karlendítés mélytartáson

át bal oldalsó középtartásba. (Könyök a vállal egyvonalban.)

4. Kitartás. Javító mozgás.

II. 1. Bal lábnyújtás és lendítés oldalt, testsúly áthelyezés jobblábra, karlendítés mélytartáson át jobb oldalsó középtartásba. (Lábfej feszítve.)

2. Bal támadóállás, karlendítés mellső mélytartáson át bal oldalsó középtartásba.

3. Balláb nyújtás és lendítés oldalt, testsúly áthelyezése jobblábra, karlendítés mélytartáson át jobb oldalsó középtartásba. (Lábfej feszítése.)

4. Bal támadóállás, karlendítés mélytartáson át bal oldalsó középtartásba.

III. 1—2. Bal lábzárással negyedfordulat balra guggoló állásba, karlendítés mellső mély-, jobb alsó közép- és mélytartásba. (Ujjhegyek a földre, tenyér egymásmellé, kar a térd belső szélét érinti.)

3. Kitartás. Javító mozgás.

4. Térdnyújtással föl, törzshajlítás előre. (Ujjhegyek maradnak a földön, fej a karok között.)

IV. 1. Törzsemelés rézsutos törzsdülésbe, tekintet előre, karlendítés oldalsó középtartásba.

2. Törzsejtegetés vízszintesig. (Egyenes törzsszel, fej emelve), karlendítéssel mellső karkeresztezés és törzsemelés a kiindulási helyzetbe.

3. Törzsejtegetés vízszintesig (egyenes törzsszel, fej emelve) és törzsnyújtás szögállásba, karlendítés mellső középtartáson át oldalsó középtartásba.

4. Alapállás.

(Ez a gyakorlat még háromszor ismétlendő.)

Fiuknak.

I.

I. 1. Lábujjállás karlendítés oldalsó középtartásba.

2. Térdhajlítás és karlendítés mélytartáson át hajlítással mell elé. (Vállmagasan.)

3. Térdnyújtás és karlendítés mélytartáson át oldalsó középtartásba.

4. Tenyérfordítás (alsótartás) és karlendítés magastartásba.

II. 1. Szökelléssel lábkeresztezés (bal elől) karlendítéssel oldalt, le. törökülésbe. (Támasz az ujjakon a test mögött.)

2. Térdnyújtás (lábak zárva) és törzs kiigazítással kar-emelés oldalsó középtartásba. (Felsőtartás.)

3—4 Kitartás. Javító mozgás.

III. 1. Törzsdöntés előre karlendítéssel mellső középtartásba. (Orsótartás.)

2. Törzsdöntés hátra karszétterjesztéssel oldalsó középtartásba. (Felsőtartás.)
  3. Törzsdöntés előre karlendítéssel mellső középtartásba. (Orsótartás.)
  4. Törzsdöntés balra karhajlítással mellhez, ökölbe.
- IV. 1. Törzsfordulattal balra, mellső fektőtámaszba (gyors mozdulattal.)
2. Bal térdhajítás guggoló állásba a karok közé (baltalp a kiindulási helyre.)
  3. Bal térdnyújtással negyedfordulat jobbra (talpon) jobb lépőállásba oldalt és karlendítés oldalt. (Felsőtartás.)
  4. Jobblábbal, karlendítéssel alapállás.
- (Ezt a gyakorlatot még háromszor ismételjük.)

II.

- I. 1. Lábujjállás, karlendítéssel oldalsó középtartásba.
  2. Jobb lépőállás hátra, egyidejűleg mély térdhajlítással karok mélytartásba. (Ujjak könnyedén hajlítva, karok lazán, jobbtérd ballábfejnél.)
  3. Folytatólag térdhajlítgatás karmozgással (kissé oldalt és ismét test mellé, lazán.)
  4. Térdnyújtás jobb lábzárással, karlendítés oldalt magastartásba, (ujjak nyújtva, singtartás.)
- II. 1. Karkörzés kifelé (erélyes teljeskör, oldalt, le mellső és magastartásba.)
2. Folytatólag karkörzés oldalt csipőre, egyidejűleg jobb terpeszállás oldalt.
  - 3—4. Kitérés. Javító mozgás.
- III. 1. Törzsfordítás jobbra jobb karlendítéssel oldalsó középtartásba. (Felsőtartás.)
2. Törzsforgatás balra bal karlendítéssel oldalt. (Felsőtartás.)
  3. Törzsfordítás döntéssel előre, törzsfordítás jobbra karlendítéssel (balkéz a jobblábfejnél), jobbkar magastartásban.
  4. Törzsforgatás balra ellenkező karlendítéssel (jobbkar ballábfejnél, balkar magastartásban.)
- IV. 1. Törzsemelés negyedfordulattal (bal sarok, jobbtalpon) térdelésbe, a jobb térdre, karlendítéssel mellső középtartásba (orsótartás, balkar mélytartáson át.)
2. Törzsfordítás jobbra, jobb karkörzéssel mély, oldalsó magastartáson át mellső középtartásba.
  3. Folytatólag páros karkörzés törzsfordítással balra (mélyen oldalt) magastartásba, egyidejűleg baltérd nyújtással felállás, jobb lépőállásba hátra.
  4. Folytatólag páros karlendítés előre le, alapállásba jobblábbal.
- (Ezt a gyakorlatot még háromszor ismételjük.)

Részletesen kidolgozott TANÍTÁSOK

a népiskola VII. és VIII. osztályai számára
az új tanterv alapján
ára P 5.40

Megrendeléseket a pénz előzetes beküldése vagy utánvét mellett eszközölünk.

Figyelem!

Felhívjuk Előfizetőink figyelmét a kiadásunkban megjelent, alant felsorolt könyvekre.

Beszéd- és értelemgyakorlati mintatanítások, tekintettel az értelmi és akarati nevelésre (60 mintatanítás) 300 oldal 4.50

Egészségtani mintatanítások (50 mintatanítás) 3.20

Magyar Medence 1.20

Népművelődési előadássorozat I., II., III. (170 előadás) 536 oldal. A három kötet csak 6.80

Először igazság, azután béke. 340 oldal 2.—

Időszerű népművelési előadások (40 előadás) 4.80

A Magyar-medence földrajza (Tájegységekben) 3.60

Könyveket a pénz előzetes beküldése, vagy utánvét mellett szállítunk.

A Gyakorlati Pedagógia előfizetési díja egy évre P 7.20.

Megrendeléseket az előfizetési díj beküldésével fogadunk el.
Megrendelhető: Szeged, Kálvária-utca 7. Szerkesztőség: Szeged, Gyertyámosi-utca 6.

Címváltozásnál kérjük az új és régi címet is közölni.

Mutatványszámot nem küldünk.

Felvilágosításokat készséggel adunk, kérjük azonban válaszbélyeg, vagy válaszos levelezőlap beküldését.

Részletesen kidolgozott TANÍTÁSOK

a népiskola VII. és VIII. osztályai számára
az új tanterv alapján
ára P 5.40

Megrendeléseket a pénz előzetes beküldése vagy utánvétel mellett eszközölünk.

Népművelőknek nélkülözhetetlen !

Felhívjuk nb. Olvasóink figyelmét a kiadásunkban most megjelent TÖRTÉNELMI NÉPMŰVELÉSI ELŐADÁSOK című kiadványunkra. Alig lehetne ma fontosabb olyan előadásokra, amelyek a nemzet ellenálló erejét, az áldozatos életben is rendületlen kitartását fokozni tudják. Ez a megfontolás vezetett arra bennünket, hogy az egész magyar történelmet, annak — különösen ma annyira fontos részeit — csokorba kötve, *kész előadásokká* feldolgozva a népművelők kezébe adjuk.

Nem kell hangsúlyoznunk, hogy milyen fontos a népművelés, különösen a mai időkben. Ezért jelentkezünk olyan korszerű, a magyar nemzet multjából vett, de a mai ember lelkivilágához közelálló módon körülbelül 20 *teljesen feldolgozott* előadással, hogy az amúgy is elfoglalt előadók számára lehetővé tegyük a népművelési előadások sikeres és eredményes felhasználását.

Kidolgozott előadásaink elmélyítik a magyar multat a hallgatóságban, fejlesztik ma annyira szükséges nemzeti érzését, nemzeti öntudatát, amellet, hogy mindvégig lebilincselők és élethűek.

Előadásaink a legjobb történelmi regényirodalomból vett szemelvényekre épülnek, így az előadó megelevenítheti az illető történelmi nagyságot vagy a hallgatóság előtt játszhatja le az eseményt, illetve annak legkiemelkedőbb részét, amivel előadását igen élvezetessé teszi.

Ára 5.60 P

Előfizetőknek 4.40 P

A Gyakorlati Pedagógia előfizetési díja egy évre P 7.20.

Ha nem óhajt előfizetni, kérjük a füzetet postafordultával
visszaküldeni.

Szerkesztésért és kiadásért felel: Vicsay Lajos.

